

Махаведалла сутта

Маджима Никая 43

Дългата поредица от въпроси и отговори

Това съм чул. Веднъж Възвишеният бил отседнал в Саватти в горичката Джета на Анатапиндика.

Тогава една вечер Почитаемият Маха Коттита излязъл от медитация, отишъл при Почитаемия Сарипутта и обменил любезности с него¹. И след обмяната на любезности, той седнал до Сарипутта и го попитал:

(Мъдрост)

"Приятелю, често казват, че някой 'не е мъдър'. На кого казват, че 'не е мъдър'?"

"Този, който не разбира мъдро, на него казват че 'не е мъдър'. И какво не разбира той мъдро? Той не разбира мъдро 'Това е страдание', не разбира мъдро 'Това е възникването на страданието', не разбира мъдро 'Това е прекратяване на страданието', не разбира мъдро 'Това е пътят, водещ до прекратяване на страданието'. Този, който не разбира мъдро, на него казват че 'не е мъдър'."

"Добре, приятелю! - отвърнал Почитаемият Маха Коттита, зарадван и доволен от думите на Сарипутта, след което продължил:

"Приятелю, често казват, че някой 'е мъдър'. На кого казват, че 'е мъдър'?"

"Този, който разбира мъдро, на него казват че 'е мъдър'. И какво разбира той мъдро? Той разбира мъдро 'Това е страдание', разбира мъдро 'Това е възникването на страданието', разбира мъдро 'Това е прекратяване на страданието', разбира мъдро 'Това е пътят, водещ до прекратяване на страданието'. Този, който разбира мъдро, на него казват че 'е мъдър'."

(Съзнание)

"Приятелю, често казват 'съзнание' [*виняна*]. На какво казват 'съзнание'?"

"Това което разпознава, приятелю, на него казват 'съзнание'. Какво разпознава то? То разпознава '[Това е] приятно', то разпознава '[това е] болезнено', то разпознава '[това е] нито-приятно-нито-болезнено' Това което разпознава, приятелю, на него казват 'съзнание'.²

¹ - Почитаемият Маха Коттита е обявен от Буда за първият след тези последователи, които са достигнали аналитично познание (*патисамбида*).

² - Съгласно Коментарите – става въпрос за съзнанието с което личността се описва като "този, който разбира мъдро" изследвайки формациите; а именно, съзнанието на прозрението с което личността достига (до своето достижение), съзнанието което извършва медитацията. Почитаемият Сарипутта отговаря чрез обясняване на усещането като обекта на медитация, по начин, който е дошъл от Беседа за основите на осъзнатостта (МН 10.32). Палийското словосъчетание, *сукам ти пи виджанати*, показва че усещането по-скоро е третирано като непосредствен обект на съзнанието отколкото като ефективен тон на опита; за да се покаже това словосъчетанието "това е" е поставено в скоби и цялата фраза е поставена в кавички.

"Приятелю, мъдростта и съзнанието – тези две състояния свързани ли са, или са разделени? И възможно ли е да разделим тези две състояния едно от друго, с цел да опознаем разликите между тях?"

"Тези две състояния приятелю, мъдрото разбиране и познанието са свързани, а не разделени. Не е възможно да разделим тези две състояния с цел да опознаем разликите между тях. Защото това което човек разбира мъдро, е това което съзнава, и това което съзнава е това което разбира мъдро. Поради това тези две състояния са свързани, а не разделени. И не е възможно да разделим тези две състояния с цел да опознаем разликите между тях."

"Приятелю, каква е разликата между мъдростта и съзнанието, между тези две свързани и неразделни състояния?"³

"Разликата, приятелю, между мъдростта и съзнанието, между тези две свързани и неразделни състояния е, че: мъдростта трябва да бъде развита, а съзнанието трябва да бъде напълно разбрано."⁴

(Усещане)

"Приятелю, често казват 'усещане' [*ведана*]. На какво казват 'усещане'?"

"Това което усеща, приятелю, на него казват 'усещане'. Какво усеща то? То усеща удоволствие, то усеща болка, то усеща нито-удоволствие-нито-болка. Това което усеща, приятелю, на него казват 'усещане'."⁵

(Възприятие)

"Приятелю, често казват 'възприятие' [*саня*]. На какво казват 'възприятие'?"

"Това което възприема, приятелю, на него казват 'възприятие'. Какво възприема то? То възприема синьо, то възприема жълто, то възприема червено, то възприема бяло. Това което възприема, приятелю, на него казват 'възприятие'."

"Усещане, възприятие и съзнание, приятелю – тези състояния свързани ли са или са разделени. И възможно ли е да разделим тези три състояния едно от друго, с цел да опознаем разликите между тях?"⁶

"Тези три състояния приятелю, усещане, възприятие и съзнание са свързани, а не разделени. Не е възможно да разделим тези три състояния с цел да опознаем разликите между тях. Защото това което човек усеща, е това което възприема и това което възприема, е това което

³ - Коментарите: Това твърдение се отнася до мъдростта и съзнание по отношение както на прозрението, така и на отвъд-светският път. Двете са свързани защото възникват и се прекратяват едновременно, също така споделят една единствена сетивна база и един обект. Въпреки това, двете не са неразделно свързани, тъй като, докато мъдростта винаги изисква съзнание, съзнанието може да съществува без мъдрост.

⁴ - Съгл. бележката на Почитаемия Бикку Боди: Мъдростта, бидейки част от Пътя наречена правилен възглед, трябва да бъде развита като фактор от Пътя. Съзнанието, бидейки част от петте групи на привързване които се отнасят към Благородната истина за страданието, трябва да бъдат напълно разбрани – като непостоянни, страдание и безсубектни.

⁵ - Коментарите казват, че въпросът и отговорът се отнасят до светските усещания, които са обективната граница на прозрението. Палийското словосъчетание, *сукам ти ведети*, показва усещането едновременно като качество на обекта, така и като ефективен тон на опита, от които той е извлечен. Коментарите посочват, че самото усещане усеща; няма друг (отделен) усещач.

⁶ - Съгл. Коментарите: мъдростта е изключено от този списък, тъй като намерението е - да се покажат само състоянията които са свързани към всяко събитие в съзнанието.

съзнава. Поради това тези три състояния са свързани, а не разделени. И не е възможно да разделим тези три състояния с цел да опознаем разликите между тях."

(Чисто съзнание на ума)

"Приятелю, какво може да бъде опознато чрез пречистен ум-съзнание, отдръпвайки се от петте сетива [петте сетивни способности]?"⁷

"Приятелю, чрез пречистен ум-съзнание, отдръпвайки се от петте сетива може да бъде опознато безкрайното пространство по следния начин: 'Пространството е безкрайно'. Може да бъде опознато безкрайното съзнание по следния начин: 'Съзнанието е безкрайно'. И сферата на празнотата може да бъде опозната така: 'Тук няма нищо'."

"Приятелю, чрез какво човек може да разбере едно състояние, което може да бъде разбрано?"

"Приятелю, човек може да разбере едно състояние, което може да бъде разбрано чрез окоето на мъдростта."⁸

"Приятелю, каква е целта на мъдростта?"

"Целта на мъдростта, приятелю, е непосредствено познание, нейната цел е пълно разбиране, нейната цел е отказа."⁹

(Правилен възглед)

"Приятелю, колко са условията за появата на правилен възглед?"

"Приятелю, има две условия за появата на правилен възглед: гласът на друг и мъдрото внимание. Това са двете условия за появата на правилен възглед."¹⁰

"И колко условия трябва да съпровождат правилния възглед, за да може той да доведе ума до освобождение на ума и до резултатите и ползите от освобождението на ума, както и до освобождение на мъдростта и до резултатите и ползите от освобождението на мъдростта?"

"Правилният възглед трябва да бъде съпроводен от пет условия, за да може той да доведе ума до освобождение на ума и до резултатите и ползите от освобождението на ума, както и до освобождение на мъдростта и до резултатите и ползите от освобождението на мъдростта. Правилният възглед трябва да бъде съпроводен от морална дисциплина, обученост, обсъждане, спокойствие и прозрение. Правилният възглед трябва да бъде съпроводен от тези пет условия, за да може той да доведе ума до освобождение на ума и до резултатите и

⁷ - Коментарите: Пречистеното ум-съзнание (*парисудда мано-виняна*) е съзнанието в четвърта *джана*. То може да опознае нематериалните достижения доколкото установеният в четвърта *джана* е способен да ги достигне. Сферата на нито-възприятие-нито-невъзприятие е изключена тук защото поради нейната неуловимост, тя не влиза в пряк обхват на съзерцанието за постигане на прозрение.

⁸ - Коментарите: Окоето на мъдростта (*паньякакку*) е самата мъдрост, наречена око, в смисъл, че тя е органът на духовното зрение.

⁹ - Качеството *непосредствено познание* (*абинья*) е способност, както за *секка*, така и за *араханта*, *мъдростта* или *пълното разбиране* (*панья*) е способност, изключително на *араханта*, тъй като тя включва пълното изоставяне на всички замърсявания.

¹⁰ - Коментарите: "Гласът на друг" (*парато госа*) е учението на полезната *Дамма*. Тези две условия са необходими на последователите за да достигнат до правилен възглед на прозрение и правилен възглед на отвъд-светският път. Но Буда постига пълно просветление и пълно разбиране в резултат на своето мъдро внимание, без "гласът на друг."

ползите от освобождението на ума, както и до освобождение на мъдростта и до резултатите и ползите от освобождението на мъдростта."¹¹

(Съществуване)

"Приятелю, колко вида съществуване има?"

"Приятелю, има три вида съществуване: съществуване в чувствената сфера, съществуване във сферата на фината материя и нематериално съществуване."

"Приятелю, как се генерира повтарящото се в бъдеще съществуване?"

"Приятелю, повтарящото се в бъдеще съществуване се генерира чрез наслаждаването на тези или онези същества, които са възпрепятствани от невежеството и които са оковани от страстното желание."

"Приятелю, как не се генерира повтарящото се в бъдеще съществуване?"

"Приятелю, с изчезване на невежеството, с възникването на истинско познание и с преодоляването на страстното желание - не се генерира повтарящо се в бъдеще съществуване."

(Първа джана)

"Приятелю, какво е първа джана?"

"Тук, приятелю, един монах, достатъчно изолиран от чувствените удоволствия, изолиран от зловредните състояния, навлиза и пребивава в първа джана, която е придружена с прилагане на трайна мисъл, с възторг и удоволствие, породени от уединението. Това се нарича първа джана."

"Приятелю, колко фактора присъстват в първа джана?"

"Приятелю, в първа джана присъстват пет фактора. Когато един монах навлезе в първа джана, там присъства приложена мисъл, непрекъсната мисъл, възторг, удоволствие и насоченост на ума. По този начин в първа джана присъстват пет фактора."

"Приятелю, колко фактора са изоставени в първа джана и колко фактора са придобити?"

"Приятелю, в първа джана пет фактора са изоставени и пет фактора са придобити. Когато един монах навлезе в първа джана, чувствените желания са изоставени, недоброжелателството е изоставено, леността и апатията са изоставени, безпокойството и угризенията са изоставени, съмнението е изоставено. Там са придобити приложена мисъл, непрекъсната мисъл, възторг, удоволствие и насоченост на ума. По този начин в първа джана - пет фактора са изоставени и пет фактора са придобити."

(Петте сетивни способности)

"Приятелю, има пет способности, всяка от които има отделна област, отделна сфера и не изпитва областта или сферата на другите, а именно способността на окото, способността на ухото, способността на носа, способността на езика и способността на тялото. Относно тези пет способности, всяка от които има отделна област, отделна сфера и не изпитва областта,

¹¹ - Коментарите: правилен възглед тук се отнася до пътя на *араханта*. "Освобождение на ума" и "освобождение чрез мъдрост" и двете се отнасят до плода на пътя на *араханта*.

сферата на другите - какъв е техният център, какво е това, което изпитва тяхната област, тяхната сфера?"

"Приятелю, има пет способности, всяка от които има отделна област, отделна сфера и не изпитва областта или сферата на другите, а именно способността на окото, способността на ухото, способността на носа, способността на езика и способността на тялото. Относно тези пет способности, всяка от които има отделна област, отделна сфера и не изпитва областта, сферата на другите - умът е техният център, умът е това, което изпитва тяхната област, тяхната сфера."

"Приятелю, относно тези пет способности, а именно способността на окото, способността на ухото, способността на носа, способността на езика и способността на тялото – каква е причината тези пет способности да съществуват?"

"Приятелю, относно тези пет способности, а именно способността на окото, способността на ухото, способността на носа, способността на езика и способността на тялото – жизнеспособността е причината тези пет способности да съществуват."

"Приятелю, каква е причината жизнеспособността да съществува?"¹²

"Жизнеспособността съществува в зависимост от топлината."

"Приятелю, каква е причината топлината да съществува?"

"Топлината съществува в зависимост от жизнеспособността."

"Току що, приятелю, ние разбрахме казаното от Почитаемия Сарипутта: 'Жизнеспособността съществува в зависимост от топлината', но как да разберем казаното от него: 'Топлината съществува в зависимост от жизнеспособността', как да разглеждаме смисъла на тези две твърдения?"

"В този случай, приятелю, ще ти дам пример, тъй като чрез значението на примера, умният човек може да разбере смисъла на казаното. Точно както, когато една маслена лампа гори, нейното светене се вижда в зависимост от пламъка и нейния пламък се вижда в зависимост от светенето, по същият начин жизнеспособността съществува в зависимост от топлината и топлината съществува в зависимост от жизнеспособността."

(Жизнените формации)

"Приятелю, жизнените формации - състояния на усещанията ли са или жизнените формации са едно нещо, а усещанията са нещо друго"

"Жизнените формации¹³, приятелю, не са състояния на усещанията. Ако жизнените формации бяха състояния на усещанията, тогава когато един монах е навлязъл в прекратяването на възприятия и усещания, той няма да може да види освобождението от тях. Но понеже жизнените формации са едно нещо, а състоянията на усещанията са нещо друго, когато един монах е навлязъл в прекратяването на възприятия и усещания, той може да види освобождението от тях."

¹² - Коментарите идентифицират жизнеспособността (*аю*) със способността за живот (*дживитиндрия*), която има функцията да поддържа и оживява другите материални явления в живото тяло.

¹³ - "Жизнени формации" (*аюсанкара*), съгласно Коментарите, означава самата жизненост. Те не могат да бъдат състояния на усещания защото те са задължени да пазят тялото на монаха живо когато той е достигнал прекратяване на възприятия и усещания. Това специално медитативно достижение, в което всички ментални дейности са прекратени, е достъпно само за незавръщащите се и за арахантите.

"Приятелю, когато това тяло е лишено от толкова много състояния, дали тогава то е изоставено и захвърлено, оставено да лежи в безсъзнание като дънер?"¹⁴

"Приятелю, когато това тяло е лишено от толкова много състояния – жизненост, топлина и съзнание – тогава то е изоставено и захвърлено, оставено да лежи в безсъзнание като дънер."

"Приятелю, каква е разликата между този, който е мъртъв, който е изживял своето време и монах, който е навлязъл в прекратяването на възприятия и усещания?"

"Приятелю, в случая, когато някой е мъртъв, изживял е своето време, неговите телесни формации се прекратяват и угасват, неговите вербални формации се прекратяват и угасват, неговите ментални формации се прекратяват и угасват, неговата жизненост е изчерпана, неговата топлина се е разсеяла, и неговите сетивни способности са напълно разрушени. В случая с монах, който е навлязъл в прекратяването на възприятия и усещания, неговите телесни формации се прекратяват и угасват, неговите вербални формации се прекратяват и угасват, неговите ментални формации се прекратяват и угасват, неговата жизненост обаче не е изчерпана, неговата топлина не се е разсеяла, и неговите сетивни способности са напълно избистрени. Това, приятелю, е разликата между този, който е мъртъв, който е изживял своето време и монах, който е навлязъл в прекратяването на възприятия и усещания."

(Освобождение на ума)

"Приятелю, колко са условията, които са необходими за достигане на нито-болезнето-нито-приятното освобождение на ума?"

"Приятелю, четири са условията, които са необходими за достигане на нито-болезнето-нито-приятното освобождение на ума, а именно с изоставянето на удоволствие и болка, заедно с по-ранно изчезналите радост и скръб, монах навлиза и пребивава в четвърта джана, която е съпроводена с нито-болка-нито-удоволствие и с яснота на осъзнатостта, породена от спокойствието. Това са четирите условия, които са необходими за достигане на нито-болезнето-нито-приятното освобождение на ума."

"Приятелю, колко са условията, които са необходими за достигане на единното освобождение на ума?"

"Приятелю, две са условията, които са необходими за достигане на единното освобождение на ума, а именно необръщане на внимание на никакви други обекти и внимание към единният обект. Това са двете условия, които са необходими за достигане на единното освобождение на ума."

"Приятелю, колко са условията, които са необходими за постигане на продължителност на единното освобождение на ума?"

"Приятелю, три са условията, които са необходими за постигане на продължителност на единното освобождение на ума, а именно необръщане на внимание на никакви други обекти, внимание към единният обект и предварителното определяне [на неговата продължителност]. Това са трите условия, които са необходими за постигане на продължителност на единното освобождение на ума."¹⁵

¹⁴ - Това е смъртта. Напускането на съзнанието от тялото не е достатъчно, за да представлява смърт; жизнеността и жизнената топлина трябва да бъде разсеяна.

¹⁵ - Коментарите: "Единното освобождение на ума" (*анимитта четовимутти*) е достигане на плодовете; "обекти" са формите и т.н.; "единният обект" е *ниббана*, в която отсъстват всички признаци на обусловените неща.

"Приятелю, колко са условията, които са необходими за излизане от единното освобождение на ума?"

"Приятелю, две са условията, които са необходими за излизане от единното освобождение на ума, а именно обръщане на внимание на всякакви други обекти и необръщане на внимание на единния обект. Това са двете условия, които са необходими за излизане от единното освобождение на ума."

"Приятелю, неизмеримото освобождение на ума, освобождението на ума чрез нищото, освобождението на ума чрез пустотата, единното освобождение на ума: това различни по смисъл и различни по наименование неща ли са, или това е едно и също по смисъл, но различно само в наименованието?"

"Приятелю, неизмеримото освобождение на ума, освобождението на ума чрез нищото, освобождението на ума чрез пустотата, единното освобождението на ума: има начин [на обяснение] в който това са различни по смисъл и различни по наименование неща, има и начин [на обяснение] в който това е едно и също по смисъл, но различно само в наименованието?"

"Какъв е начинът [на обяснение] в който това са различни по смисъл и различни по наименование неща? Тук един монах пребивава обхващайки една четвърт от света с ум, пропит с любящо доброта, както и втората четвърт, както и третата четвърт, както и четвъртата четвърт, както и отгоре и отдолу, наоколо и навсякъде, както към всички, така и към себе си той пребивава обхващайки всичко и всеки в света с ум, пропит с любяща доброта, обилен, обширен, неизмерим, без враждебност и недоброжелателство. Той пребивава обхващайки една четвърт от света с ум, пропит със състрадание ... Той пребивава обхващайки една четвърт от света с ум, пропит със симпатизираща радост ... Той пребивава обхващайки една четвърт от света с ум, пропит със спокойствие, както и втората четвърт, както и третата четвърт, както и четвъртата четвърт, както и отгоре и отдолу, наоколо и навсякъде, както към всички, така и към себе си той пребивава обхващайки всичко и всеки в света с ум, пропит със спокойствие, обилен, обширен, неизмерим, без враждебност и недоброжелателство. Това се нарича неизмеримо освобождение на ума."

"А какво, приятелю, е освобождението на ума чрез нищото? Тук с пълното преодоляване на сферата на безкрайното съзнание, осъзнавайки че `тук няма нищо` един монах навлиза и пребивава в сферата на празнотата. Това се нарича освобождение на ума чрез нищото."

"А какво, приятелю, е освобождението на ума чрез пустотата? Тук един монах отишъл в гората или в основата на някое дърво или в някоя празна постройка разсъждава така: `Това е празно от "аз" или от нещо, което принадлежи на "аз"-а`. Това се нарича освобождение на ума чрез пустотата."

"А какво, приятелю, е единното освобождение на ума? Тук с необръщане внимание на никакви други обекти и с внимание към единния обект, монахът навлиза и пребивава в единното освобождение. Това се нарича единно освобождение на ума. Това е начинът [на обяснение] в който това са различни по смисъл и различни по наименование неща."

"А какъв, приятелю, е начинът [на обяснение] в който това са еднакви по смисъл но различни по наименование неща? Алчността е създател на измерване, омразата е създател на измерване, заблудата е създател на измерване¹⁶. В един монах чиито опетнявания са

¹⁶ - Алчността, омразата и заблудата могат да се разбират като "създатели на измерване" (*паманакарана*) в смисъл, че те налагат ограничения върху обхвата и дълбочината на ума. Коментарите обаче, обясняват тази фраза за да покажат, че замърсяванията позволяват на човек да определи дадено лице като светско, навлязло в потока, веднъж-завръщащ се или незавръщащ се.

унищожени, тези [три корена] са изоставени, отрязани са от корен, направени са като ствола на палма, премахнати така, че вече да не са обект на бъдещо възникване. От всички видове неизмеримо освобождение на ума, непоклатимото освобождение на ума очевидно е най-доброто. Това непоклатимо освобождение е лишено от страстно желание, лишено от омраза, лишено от заблуда."¹⁷

"Страстта е създател на нещо, омразата е създател на нещо, заблудата е създател на нещо. В един монах чиито опетнявания са унищожени, тези [три корена] са изоставени, отрязани са от корен, направени са като ствола на палма, премахнати така, че вече да не са обект на бъдещо възникване. От всички видове освобождение на ума чрез нищото, непоклатимото освобождение на ума очевидно е най-доброто.¹⁸ Това непоклатимо освобождение е лишено от страстно желание, лишено от омраза, лишено от заблуда."

"Страстта е създател на обекти, омразата е създател на обекти, заблудата е създател на обекти.¹⁹ В един монах чиито опетнявания са унищожени, тези [три корена] са изоставени, отрязани са от корен, направени са като ствола на палма, премахнати така, че вече да не са обект на бъдещо възникване. От всички видове единно освобождение на ума, непоклатимото освобождение на ума очевидно е най-доброто.²⁰ Това непоклатимо освобождение е лишено от страстно желание, лишено от омраза, лишено от заблуда. Това приятелю, е начинът [на обяснение] в който това са еднакви по смисъл но различни по наименование неща."²¹

Това е което Почитаемият Сарипутта казал. Почитаемият Маха Котгита бил доволен и се зарадвал на думите на Почитаемия Сарипутта.

Превод от Пали – Бикку Нанамоли и Бикку Боди
Превод от английски език – Теравада будизъм на български – 2016
Източник: Majjhima Nikaya by Nyanamoli & Bodhi, стр. 387

Само за безплатно разпространение.

¹⁷ - Коментарите: Има дванадесет неизмерими освобождения на ума: четирите *брахмавихари*, четирите пътя и четирите плода. Непоклатимото освобождение на ума е плодът на пътя на *араханта*.

¹⁸ - Коментарите: Има девет освобождения на ума чрез празнотата: сферата на празнотата и четирите пътя и плода.

¹⁹ - Коментарите интерпретират фразата "създател на обекти" (*нимиттакарана*) в смисъл, че алчност, омраза и заблуда бележат един човек като светски или като благороден, като изпълнен с алчност, омраза или заблуда. Но това също може да означава, че тези замърсявания са причина умът да приписва неверни значения на нещата като че те са постоянни, приятни, със "аз" или красиви.

²⁰ - Коментарите: Има тринадесет вида единно освобождение на ума: прозрение, защото то премахва признаците – постоянно, удовлетворително и наличие на "аз"; четирите нематериални достижения, защото там липсват признаците на материалните форми; и четирите пътя и плода, поради липсата на признаци на замърсявания.

²¹ - Всички четири освобождения на ума са еднакви в смисъл, че всички те се отнасят към плодове достигнати по пътя на *араханта*. Коментарите също така посочват, че четирите освобождения са еднакви в смисъл, че термините - неизмеримо, нещо, пустота, и единно – всичко това са други имена на *ниббана*, която е обектът за постигане по пътя на *араханта*.